

Europa viu ara mateix la pitjor crisi migratòria des de la Segona Guerra Mundial. Des de principi d'any, més de tres-cents trenta mil persones han creuat el Mediterrani per arribar a la Unió Europea, la majoria fugint de la guerra civil síria. Més de dues-mil cinc-cents s'hi han deixat la vida, una xifra que cada dia augmenta amb perversitat. A Grècia, l'arribada dels refugiats comença a duplicar-se cada setmana. A Hongria –on el Parlament ha decidit alçar un mur de quatre metres per frenar l'entrada massiva de refugiats–, centenars de persones es concentren als voltants de l'estació de Budapest per poder agafar un tren cap a Alemanya, que aquest agost ha registrat més de cent-mil peticions d'asil. El país germànic, que s'ha compromès a no retornar els refugiats al país a través del qual hagin entrat a territori europeu, calcula que el recompte total del 2015 serà de vuit-cents mil sol·licituds, és a dir, quatre cops més que l'any passat i més que a qualsevol altre país de la UE. El vice-canceller alemany, Sigmar Gabriel, considera que aquesta onada migratòria és el desafiament més gran del país des de la seva reunificació, i assegura que “Europa es troba en un son profund i continua en mode vacances”. Efectivament, la UE està tenint moltes dificultats per posar fil a l'agulla i afrontar amb dignitat moral el dilema al qual s'està enfrontant els darrers mesos, que segurament exigeix sacrificar una part del benestar europeu per actuar amb humanitat davant la tragèdia que estan vivint centenars de milers de famílies. “Es prega als immigrants que morin a les seves costes”, clama una mordaç vinyeta que corre per les xarxes.

‘El rai de la Medusa’

Malgrat les portades i els minuts de televisió que va ocupant la crisi migratòria, l'ésser humà, de naturalesa congènita-ment egoista, sempre ha tingut dificultats per comportar-se amb veritable humanitat davant la desgràcia aliena. Costa de posar-se a la pell dels altres. Però i si fóssim nosaltres, els europeus, els que haguéssim de llançar-nos al mar per fugir de la devastació? I si fossis tu?

Al museu del Louvre rugeix un poderós quadre, immens en mida i mestria, que malgrat ser de l'any 1819 encara ens mira als ulls i ens parla. Cristal·litza en una imatge temes d'absoluta actualitat: la duresa de la vida humana abandonada al

Els temps no estan canviant

Europa observa atònita l'allau de persones migrants que proven d'accedir-hi, la majoria de les quals fugint de la guerra civil de Síria. El continent europeu, però, no és cap paradís: la deshumanització hi continua imperant.

Reportatge d'Åstrid Bierge

seu destí, l'esperança de salvar-se, la relació entre l'home i la despietada natura, la relació entre l'home i l'home i la confluència entre la tragèdia personal i la tra-

gèdia nacional. És el quadre de Théodore Géricault, *El rai de la 'Medusa'*, una icona del Romanticisme que retrata els supervivents del naufragi d'una fragata francesa.

SOLIDARITAT. *El rai de la Medusa*, que Théodore Géricault va pintar l'any 1819 però que representa temes de gran actualitat. Un grup de refugiats siris arriben a la costa de Grècia.

cent quaranta-set persones. A penes flotava. A més, hi havia tempesta i la mar era brava. Davant les dificultats de remolcar el rai, el capità va ordenar que es tallés la corda que la unia amb el comboi de bots, i abandonà la tripulació a la intempèrie sense radar ni cap mena d'equipament de navegació. El rai va anar a la deriva durant tretze dies, en els quals va haver-hi motins, ofegaments i episodis de canibalisme. Finalment va ser rescatat, però de les quasi cent-cinquanta persones que hi havia al principi, només n'havien sobreviscut quinze.

L'episodi va ser un escàndol a França, i despertà la indignació arreu del país. Tots els sectors antimonàrquics, com els liberals, els bonapartistes i els republicans, van elevar el dramàtic succés a símbol, deamnera que equipararen la incompetència i la manca d'humanitat del capità de la fragata a les del règim borbònic. És per això que el quadre de Géricault, exhibit tres anys després de la tragèdia, se sortia del marc artístic per esdevenir un manifest polític. "La nostra societat sencera va a bord del rai de la *Medusa*", va afirmar l'historiador francès Jules Miche-

let, d'orientació republicana i lliurepensadora. La pintura de Géricault posava el dit a la nafra. A més, la seva mida exorbitant –7x5 metres– i el seu aire cinematogràfic inunda l'observador, i l'implica directament en l'escena que retrata. El quadre remou la consciència de l'espectador, l'enfronta contra ell mateix i apel·la al seu sentit de la justícia i de la compassió. De fet, el director del departament de pintures del Louvre, Sébastien Allard, destaca el fet que el personatge que es troba a dalt de la piràmide humana –representant la cúspide de l'esperança davant d'un vaixell que s'albira a l'horitzó– és de pell fosca. L'expert ho interpreta com un clam a favor de la solidaritat entre races: "Géricault amaga un missatge d'humanitat contra l'esclavitud només uns anys després que Napoleó la revigoritzés".

El rai de la 'Medusa', que mostra un grup de persones patint les inclemències de la natura i del proïsme així com l'esperança de la salvació, se'ns adreça des del passat amb un missatge etern, clamant humanitat, solidaritat, responsabilitat i decència envers la vida dels altres. Vinquin d'on vinguin.

→

Medusa formava part d'una divisió de quatre naus que el 1816 transportava un grup de colons des de França fins a Senegal. Un cop a la costa africana, *Medusa* es va acostar massa al litoral i va tocar contra un banc de sorra que va trencar la base del vaixell. L'accident va ser culpa de la inexperiència del capità, que no estava prou qualificat i que havia estat assignat a dit per la monarquia borbònica, recentment restaurada. Com que no hi havia prou bots per encabir-hi a tothom, abans que la fragata s'enfonsés es va construir un gran rai de fusta. Segons el pla inicial, els diversos bots havien de formar una mena de comboi unit per cordes i remolcar el rai fins a terra. El capità i els oficials de la fragata, que eren nobles, van pujar als bots i van deixar la passera improvisada a la tripulació. Malgrat que el rai era quasi tan gran com una pista de tennis, havia de suportar el pes de

RESPECTE. Tommie Smith i John Carlos fan la salutació del Black Power per reivindicar els drets dels afroamericans. Manifestants protesten davant el Departament de Policia de Ferguson per la mort de Micahel Brown a mans d'un policia blanc.

Aquell mateix dia, Smith va declarar: “Si guanyo, sóc americà, no afroamericà. Però si faig res dolent, llavors es diu que sóc un negre. Som negres i estem orgullosos de ser-ho. L'Amèrica negra entendreà el que hem fet aquesta nit”. El seu company, en un llibre publicat el 2011 i titulat “La història de John Carlos”, escriu que, amb aquell gest, volien dir: “Ei, món, els Estats Units no són el que penseu per als negres i la gent d'altres colors. El fet que portem les lletres EUA al pit no vol dir que tot sigui magnífic per a nosaltres ni que visquem bé”.

El context de l'època ajuda a entendre encara més l'alt voltatge reivindicatiu de l'acte dels dos atletes. Feia només sis mesos de l'assassinat de Martin Luther King i només quatre anys de l'aprovació de la llei de drets civils que, paper en mà, havia de posar fi a la segregació avallada per les lleis de Jim Crow, instaurades l'any 1876. Malgrat la nova regulació, les injustícies racials continuaven sent el pa de cada dia, i això va fer sorgir el Black Power Movement, que reclamava una normalització real dels drets dels afroamericans i que va desembocar en la creació d'un partit popularment conegut com les Panteres Negres. A més, al país creixien les protestes contra la guerra de Vietnam –de vegades ofegades amb violència per la policia–, el moviment hippie vivia el seu clímax i a nivell internacional encara es notava la ressaca dels moviments estudiantils del maig. De fet, només dues setmanes abans, la policia mexicana havia protagonitzat l'anomenada massacre de Tlatelolco, matant entre trenta i tres-cents estudiants que es manifestaven. La imatge dels dos atletes fent la salutació del poder negre i amb una insígnia al pit a favor dels drets humans, enviava un clar missatge als Estats Units i al món sencer.

El Projecte Olímpic per als Drets Humans, una organització que pretenia denunciar la segregació racial als Estats Units –especialment en el món de l'esport– havia nascut un any abans dels jocs de Mèxic. El seu president, el sociòleg afroamericà Harry Edwards, havia in-

→ Les panteres negres

El 16 d'octubre de 1968, durant els Jocs Olímpics de Mèxic, els atletes nord-americans Tommie Smith i John Carlos, ambdós de raça negra, van guanyar les medalles d'or i bronze respectivament en la prova de dos-cents metres. Quan, un cop al podi, va sonar l'himne nacional dels Estats Units, els dos atletes afroamericans van acotar el cap, van tancar els ulls i van alçar el puny vestit amb un guant negre. Ho van fer com

a signe del poder negre i en nom del Projecte Olímpic pels Drets Humans. La imatge ha passat a la història com a símbol de denúncia contra el racisme als Estats Units i és probablement el reclam polític més explícit que s'ha dut a terme en uns Jocs Olímpics. El públic va xiular, gran part del seu país els va criticar durament considerant que havien insultat l'himne i la bandera i el COI no els va deixar participar mai més en uns Jocs.

citat els atletes negres a boicotejar l'esdeveniment, i sembla que Smith i Carlos es van inspirar en els seus arguments.

El COI, que s'ensumava la protesta, va enviar Jesse Owens per fer-ho canviar de parer. Owens, també afroamericà, havia guanyat quatre medalles d'or durant els Jocs Olímpics de Berlín l'any 1936. Uns triomfs que tenien una importància especial perquè els havia guanyat a la cara d'Adolf Hitler, que no cal dir que creia violentament en la supremacia ària. L'heroi, però, va tornar als Estats Units sense cap honor. El president Roosevelt es va negar a rebre'l perquè estava en plena campanya i temia la reacció dels estats del sud. Després del seu èxit olímpic, Owens va portar una bugaderia, va treballar en una benzinera, va córrer contra cavalls i finalment es va acabar arruïnant. "La gent em deia que era degradant que un campió olímpic hagués de córrer contra cavalls, però què havia de fer? Tenia quatre medalles d'or, però no me les podia menjar", va explicar l'atleta. Malgrat tot, Owens mai no va rebel·lar-se contra la discriminació que va patir, i és per això que el COI va enviar-lo a parlar amb els atletes afroamericans que competien a Mèxic.

Smith i Carlos, però, estaven decidits a protestar. La seva acció els va costar molt cara. No només van ser expul-

sats de l'equip d'atletisme nord-americà a instàncies del president del COI, sinó que també van rebre moltes amenaces de mort. Fins i tot Peter Norman, l'atleta australià que havia compartit el podi amb ells i que, en una mostra de solidaritat, també havia lluitat la insígnia del Projecte Olímpic per als Drets Humans, va

**«SI GUANYO,
SÓC AMERICÀ,
NO AFROAMERICÀ.
PERÒ SI FAIG RES
DOLENT, LLAVORS
ES DIU QUE SÓC
UN NEGRE»**

ser castigat per les autoritats del seu país i durament criticat pels mitjans de comunicació. El 2006 va morir d'un atac de cor i Smith i Carlos van portar el seu fèretre.

Han passat quasi cinquanta anys d'aquest episodi històric. Seria una frivolidat assegurar que la situació dels afroamericans no ha millorat en aquest temps. També ho seria assegurar que el racisme

és un problema superat als Estats Units, per molt que els esportistes d'elit ja no pateixin discriminació i per molt que Barack Obama sigui el president del país. El juny passat el jove Dylan Roof va assassinar nou ciutadans negres a Carolina del sud amb motivacions racistes. L'any 2000, durant el caos electoral que es va viure a Florida a causa dels inexplicables errors administratius, tècnics i organitzatius, cent-vuitanta mil vots vàlids van ser anul·lats. Segons una investigació de la Comissió de Drets Civils del país, la meitat d'aquests vots eren de persones negres, quan de fet només representaven l'11% de la població. L'agost de l'any passat, Michael Brown, un noi negre de 18 anys va ser inexplicablement abatut a trets per un policia blanc a Ferguson, a Missouri. Un jurat va decidir no imputar-lo, cosa que suscità una onada de protestes que va erigir-se com a símbol de revolta contra el racisme institucional als Estats Units. Etcètera.

Tommie Smith, en la seva autobiografia, explica que el seu gest, més que una salutació pel Black Power va ser una salutació a favor dels drets humans. I és que, al final, el racisme no deixa de ser una de les múltiples manifestacions de l'atàvica manca d'humanitat de la història de la humanitat. ●